

Šiame numeryje:

- Koks herojaus vardas? Arba: smulkmenos ir masė mene.
- Partizaninio karo (1944-1953 m.) keturiasdešimtmečiui.
- Nauji leidiniai.
- Birutės Pūkelevičiūtės naujieji vaidinimai.
- Česlovo Masaičio eilėraščiai.
- Antaninos Binkevičiūtės-Gučiuvienės jubiliejus.
- Lietuvių moterų dailininkių draugijos su-kaktis (2).
- Amerikiečių spauda apie Škėmos „Pabudi-mą“.
- Pasikalbėjimas su „Chicago Tribune“ redaktorium Harry C. Kariher.

Kertinė Parastė

Koks herojaus vardas? Arba: smulkmenos ir masė mene

Modernus tapytojas, tapydamas pavasarį peizažą, „nemato“ visų medžio lapų, žiedelių, bet tai, kas ypatinga tam medžiui: jo bendrą formą, didžiųjų šakų mases, liemens pakrypimą. Dailininkas paisydamas, o ypač skulptorius, skaptuodamas veidą akmenyje, „nemato“ atskirų plaukų blakstienose, akių spalvos, veido smulkmenų, kurias pagauna fotografija, bet kaktos aukštį, plaukų masę, žandikaulį, nosį.

Muzikoj iš kelių per kūrinį pasikartojančių tonų norima perteikti vienos ypatingos nuotaikos charakterį. Simfonija tai studija viena tema, nors kompozitorius jų žino desimtis. Bet veikale jis pasirenka tik tą vieną, ir per pusę valandos ar ilgiau ją visą „išgroja“ įvairiausiais ritmais, skalėmis. Simfonijose tuo atžvilgiu jaučiamas net atkaklumas.

Teko matyti modernų prancūzų filmą „Paskutinioji kova“ (Le dernier combat) apie kelių žmonių kovą dėl maisto ir gyvybės po atominio karo. Filmas apvalytas nuo smulkmenų. Nėra ten daug aktorių, nėra net dialogų — jokios kalbos. Visa nuotaka perduota veiksmais, vaizdais ir muzika. Jei herojai jame kalbėtų, stiprus kūrinio išpuolis gerokai nukentėtų. Filmas be kalbos atrodo lyg baletas.

Balete, poezijoje ir dramoje randame panašius smulkmenų nubraukimus. Graikų tragedijos yra koncentruotos tragiško įvykio ištraukos, jose nėra gyvenimo smulkmenų, „pašnekesių prie arbatėlės“, kurie herojus padarytų žmogiškesniais. Ir Hamletas neatlieka žmogiškų mostų, nesėda užkandžiai ar prašyti virėjo paberti daugiau pipirų ant kepsnio. Tokie žmogiški dalykai nerodomi, yra tik suprantama, kad būdamas žmogus, jis juos kartais atlieka. Šekspyras kala Hamletą tragediją be šių smulkmenų. Tas pats balete ir poezijoje. Šiuose žanruose, atrodo, nuo smulkmenų integravimo veikale buvo atsiribota.

Realizmo laikais vėl lapiškai mežiuose buvo individua-

liai išpaušiami, knygoje viskas buvo aprašoma, net kiek karvių, vištų, batų ir kojinių herojus turėjo, ką mąstė apie savo tolimą tetą, kuri knygoje net nedalyvauja ir t.t.

Nuo to buvo mėginta ir pradėta apsisvalyti po realizmą. Keliais strichais buvo nupaisoma — aprašoma, kas atrodė truputį reikalinga paveiklo pilnumui; knygoje — herojaus praeičiai, istoriniam laikotarpiui ir charakteriui paryškinti. Ir tada kūrėjas leidosi į didžiųjų masę to, kuo jis interesavosi.

Bet ir tai pradėjo atrodyti savotišku šablonu: vos herojus pirmame ar antrame veikale užlipdavo ant scenos, viskas jau buvo žinoma apie jį, arba kalboj — dialoge dirbtinai buvo įterpiami jo biografijos bruožai, kas jis toks yra. Buvo pastebėta, kad tas amžinas „curriculum vitae“, „dossier“ kišimas erzina ir kūrėją, ir žiūrovą — skaitytoją. Juk tuoj norima žinoti ir ištraukti į problemą, kurią riš veikalas.

Apie šią problemą pasirodė L. Block straipsnis „Spilling the Beans“ (Writer's Digest 85), kuriame jis sako, kad nėra reikalo skaityti Beethoveno biografijos prieš klausantis jo Penktosios simfonijos. Priešingai, yra daug įdomiau skaityti šio kompozitoriaus biografiją po to, kai jau esi susipažinęs su jo muzika.

L. Block, vienu žodžiu, net komiškaip įrodinėja, kiek autoriai dėl „žmogiškos šilumos“ persistengia, stengiasi žinoti viską apie kuriamą charakterį, net tokius dalykus, kurių autorius net neplanuoja parodyti skaitytojui. Jis sako, pats veikėjas tiek gerai nežino apie save gyvenime, kiek autorius apie jį prirašo. Reikia, jis siūlo, ištraukti tik tai, kas esencialu veikalui. Turbūt panašiai kaip filme „Paskutinioji kova“. Ten nėra net dialogo. Ir taip ten nesužinomi nei herojų vardai, nei kur visa vyksta, nes filme tai jokios rolės nevaizduoja. Ir be to filmas jaudina. Šis filmas ir L. Block tiesiog mums rodo, kaip sustiprėja informacija neperkrautas menas.

P. Melnikas

Partizaninio karo (1944 – 1953 m.) keturiasdešimtmečiui

DR. KAZYS ĖRINGIS

Karo metų pavergimo kerai

Turbūt neapsiriksimė tvirtindami ir gindami poziciją, kad Antrojo pasaulinio karo laikais žūbtinėms kovoms už Lietuvos suverenitetą ir laisvę padėjo pagrindą 1939 m. rugsėjo mėn. 1 d. Lietuvos vyriausybės priimtas Lietuvos neutralumo įstatymas. Jeigu Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė būtų pasielgusi kitaip, Lietuva būtų tapusi Antrojo pasaulinio karo dalyve. Šia proga nebandysime prognozuoti to atvesto sprendimo pasekmių. Mums tik rūpi pažvelgti į valstybės neutralumo vertę ir kainą, į priešų klastą tą neutralumą paneigiant.

Ziaurieji kaimyninių valstybių grobikai ir tautų tirinai Stalinas ir Hitleris Lietuvos likimą jau buvo išsprendę kiek anksčiau. Tai dokumentuota gerai žinomame 1939 m. rugpjūčio 23 d. Molotovo-Ribbentropo slaptame protokole (priedas prie Maskvos-Berlyno 1939.VIII.23 nepuolimo pakto), pasidalijant Rytų Europą į agresorių įtakos sferas. Tačiau formaliai nacinei Vokietijai įtaigavo Lietuvos vyriausybę stoti jos pusėn į karą prieš Lenkiją dėl Vilniaus, ir agresorius dėjosi suprantas Lietuvos vyriausybės ir lietuvių tautos siekimą atgauti 1920 metais Lenkijos pasiglemžtą kraštą. Tai matyti iš Vokietijos Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretoriaus 1939 m. rugpjūčio 29 ir 30 d. telegramų Vokietijos ambasados ministrai Kaune Zechlin.(1) Tačiau Maskvos armijų įsiveržimo į Lenkiją išvakarėse Berlyne rugsėjo 16 d. telegrama jau nurodė Zechlinui daugiau ne žodžio nebekalbėti su Lietuvos vyriausybe apie Vilnių.(1) Mat tos telegramos išvakarėse Zechlin, remdamasis Berlyno karinio attachė Kaune pašnekesiu su Lietuvos kariuomenės vadu brig. gen. Raštikiu, Berlynu jau buvo pranešęs, kad Lietuva Lenkijos-Vokietijos karo atveju ir toliau laikysis neutraliai, ir kad paskelbė karą Vokietijai Londonas ir Paryžius stipriai įtaigauja Lietuvos vyriausybę, kad ši jokių atvejų nepažeistų neutralumo.(1) Remdamasis kitais šaltiniais, Zechlin dar pažymėjo, kad panašų spaudimą daro ir Maskva.

Bet grįžkime atgal, pažymėdami, kad 1939 m. rugsėjį Berlyno ir Maskvos užpuoltoj Lenkijos vyriausybė buvo labai piktinanta neutralia Lietuvos laikysena agresorių pradėto karo atveju. Tiesa, Lenkija, būdama kalta dėl

Vilniaus užgrobumo 1920 metais, į Lietuvos neutralumą žiūrėjo nepatikiškai. Būdinga, kad kai kariaujančios Lenkijos Užsienio reikalų ministras atkalkiai prašė Lietuvos prezidento A. Smetonos interviu, šis tokio interviu išvengė. Lenkijos netikrumą dėl Lietuvos laikysenos liudija ir jos atstovo Kaune Chorvat pranešimai.

Iš kitos pusės, vengdami sankirčių su vokiečių ir sovietų puolančiomis divizionomis, peržengę Lietuvos sieną (demarkacinę liniją) besitraukiantieji lenkų kariuomenės daliniai, teisingai, kai kurie jų vadai, internuojami Lietuvos kariuomenės, iš aukšto ir su panieka žiūrėjo į Lietuvą. Jie geriau norėjo žygiuoti per Lietuvą, taip pat per Latviją, į Baltijos uostus ir su visais ginklais evakuotis laivais į kitas šalis. Tačiau Lietuvos neutralumo įstatymas visų kariaujančių valstybių atžvilgiu buvo pilnai įvykdytas ir įvykdytas draugiškai prieš parbloktos Lenkijos atvejų. Beje, Lietuva ėmėsi tokių pat saugumo priemonių, kad Vokietija neužpuolų Lenkijos per Lietuvos pietvakarių sieną (Vistytis-Kybartai harą).

O dėl Maskvos, tai ši buvo visai patenkinta neutralia Lietuvos laikysena ir paskubom rezgė neturintį pavyzdžio naujųjų laikų istorijoje agresiją prieš Lietuvą ir kitas Pabaltijo valstybes, lydima „laisvanoriško“ tų valstybių įsijungimo farso ir Sovietų Sąjungos sudėty. Jau 1939 m. Maskva išleido slaptus karinius Generalinio štabo žemėlapius, kuriuose Lietuva jau rodoma kaip Sovietų Sąjungos dalis (1) ir pavadinta „Lietuvos SSR“.(1) Taigi, jau buvo išspręsta ir dar neokupuoto krašto priklausomybė ir politinė santvarka (LSSR = Lietuvos socialistinė respublika). Sovietai 1939 m. rudenį primetė Lietuvai nelygiateisę „Savitarpio pagalbos sutartį“, priversdami Lietuvos vyriausybę įsileisti į kraštą 20,000 SSSR karių, juos įkurdinant Alytuje, Prienuose, Gaižiunuose ir Naujojoje Vilnioje.(2) Norėdama pridengti šį „Trojos arklių“ kilnia kraiste, Maskva „grąžino“ Lietuvai Vilnių ir jo kraštą, užgrobtą iš grobikų. Taigi, grąžino, kad netrukus užgrobtą visą kraštą. Kai 1940 m. gegužės mėnesį nacinei Vokietijai, sutrypusi Olandijos, Belgijos ir Liuksemburgo neutralumą, užgrobė tas šalis, Maskva, lauzydama savitarpio pagalbos sutartį su Lietuva, iš

Dr. Kazys Ėringis

vakaro pranešė, kad rytoj, gegužės 28 d., permeta iš Naujosios Vilnios į Gaižiūnus tankų dalinį. Taip atšliaužė į Pakaunę (arti laikinosios sostinės) 108 sovietų tankai. Tai diena, kai jau buvo viešai žinomi prasimanyti Maskvos kaltinimai dėl sovietų armijos dezertyrų slėpimo ir grobimo Lietuvoje. Tai jau buvo lygiai tiek pat gresminga, kaip ir 1939 m. lapkričio mėnesį įvykis prieš pat Suomijos užpuolimą, kai septynios sovietų baterijos tyčia staigiai apaudė savuosius pirmosios apšaudimo linijose, daug sužeidė ir užmušė, kad tuo būdu apkaltintų Suomiją.(2)

Pagaliau, 1940 m. birželio 15 d., po vienuoliktą valandą naktį terminuoto ultimatumo Lietuvos vyriausybei, Maskva klasingai sulaužė visas sutartis ir įsakė 12-15 Raudonosios armijos divizijų, sutelktų prie Lietuvos rytinių sienų, staigiai slenkant į Kauną ir Vilnių iš jau arti esamų bazių, užgrobti Lietuvą.(2) Lietuvos vyriausybė, brutaliai jėga įstumta į Maskvos klasingas pinkle, nusprendė neapsieinti, nes tuomet daug kam atrodė, kad įsisiutėjusiai didelei karinei

galėjo pabėgti tik į Vokietiją, nes kitų valstybių sienos dėl agresyvaus karo veiksmų Lietuvos gyventojams buvo neprieinamos. Trečia, Lietuvos diplomatinė tarnyba Berlyne ir atvykę politiniai pabėgėliai nerado jokio užtartinio aukštuosiuose nacinės Vokietijos politiniuose sluoksniuose, o asmeninis atskirų Lietuvos valstybės pareigūnų tragedijos supratimas nieko esminio nereiškė. Ketvirta, sovietų-vokiečių karo veiksmų pradžioje sėkmingai vystantis visuotinam lietuvių sukilimui, Hitleris, išklauses pranešimo apie sudarytą Laikinąją Lietuvos vyriausybę, iš karto pasakė, kad Reicho planai dėl Lietuvos yra visai kiti, ir todėl nacinės Vokietijos vyriausybė atsikuriantis Lietuvos minėtos vyriausybės nepripažino. Penkta, prasidėjus sovietų-vokiečių karui, pasaulinės valstybių antifasistinės karinės koalicijos dar nė kvapo nebuvo. Amerika į karą dar nebuvo įstojusi, o Sovietai paprasčiausiai buvo parbloktos Lenkijos sąjungininkų anglų ir prancūzų priešas (nuo 1939 m. pavasarį iširusių derybų laiko, nuo Maskvos-Berlyno nepuolimo pakto pasirašymo dienos, ypač nuo sovietų armijos mirtino smūgio Lenkijai į užnugarį 1939 m. rugpjūčio 17 d.). Šešta, nacinei Vokietijai nepripažinus Lietuvos sukilimo metu sudarytos laikinosios vyriausybės (vyriausybės nustojo egzistavusi 1941.VIII.5), tos vyriausybės atkurto Lietuvos kariuomenės savisauginės dalys (iš viso apie 13,000 vyrų) pateko beveik į tiek pat pavojingę priešintis dauguma mažų Europos valstybių: Estija, Latvija, Danija, Norvegija, Liuksemburgas, Belgija, Olandija.(2)

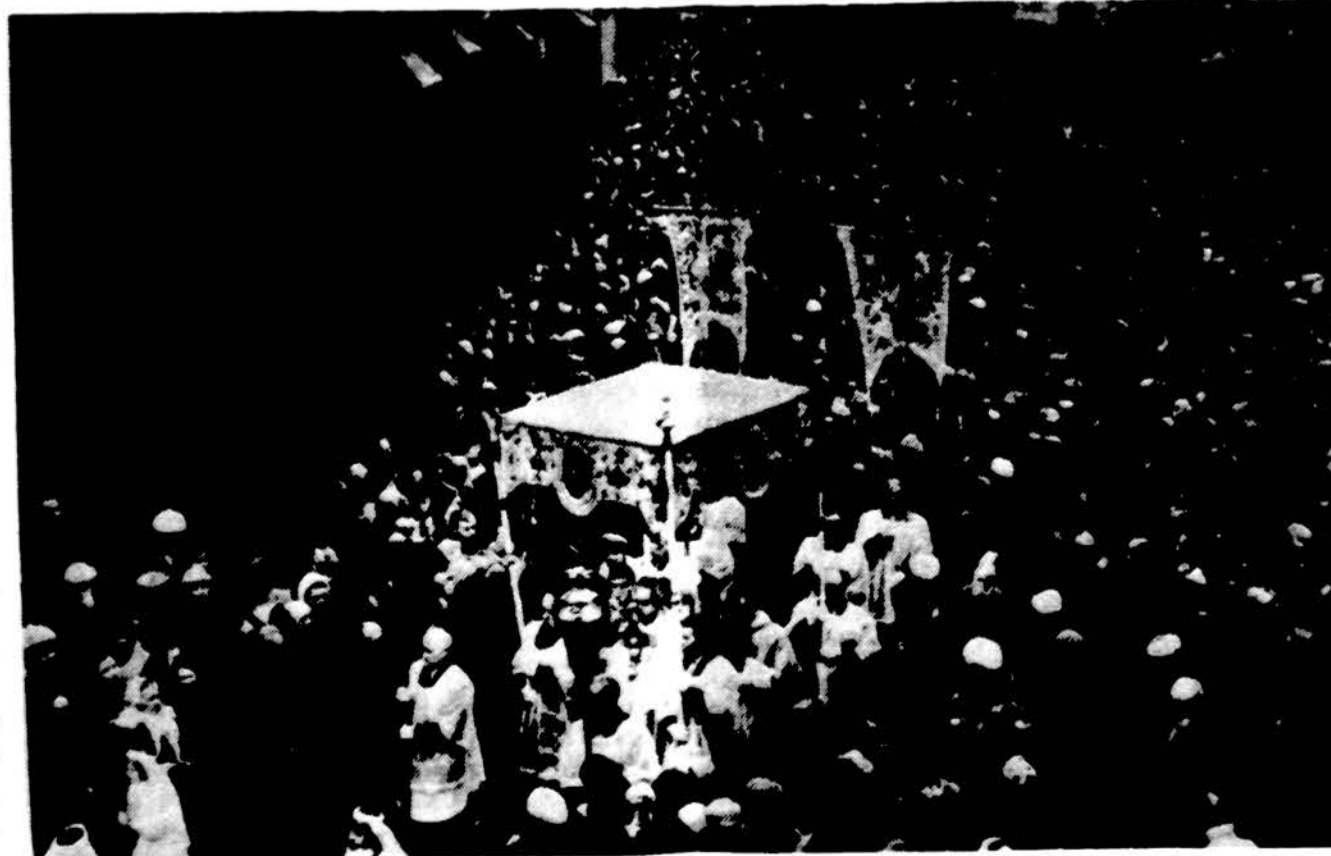
Kokių piktadarybių pridarė Maskva, užgrobusi Lietuvą ir vienerius metus siautėjusi Lietuvoje 1940-1941 metais per pirmąją okupaciją, yra dokumentuota, nors ir ne iki detalių, lietuviškoje ir įvairiomis kalbomis parašytoje spaudoje, taip pat Charles Kersten JAV senato komisijos dokumentuose ir kt. Daug blogiau yra dokumentuota antrosios sovietų okupacijos laikotarpis, prasidėjęs 1944 m. liepos mėnesį. Taip yra todėl, kad Maskva ne tik stropiai slepia savo nusikaltimus, bet ji, keldama savo socialinio pobūdžio smurtą kaip dorybę ir skardendama suparalizuotos tautinės kultūros triukšmą, klaidina pasaulio viešąją nuomonę ir planingai pasmerkia pražūčiai pavergtą lietuvių tautą ir kitas tautas. Maskva okupuotose kraštuose pakencia tik tokias tautines kultūras ir švietimo apsaikas, kurios graiuna ar gresina tautinę sąmonę.

Antrosios Sovietų okupacijos neteisėtumas

Antrą kartą okupavę 1944 m. liepos pabaigoje Lietuvą, sovietai pradėjo pasibaistino mato plėšimus, arklų ir inventorių grobimus armijai, žmonių persekiojimą ir žudymą. Frontas sustojo ant Dubysos ir vakarinėje Suvalkijoje. Net pačioje pafrontėje žmonės buvo areštuojami ir įkalinami, varomi be atvangos apkasų kasti, aerodromų statyti, kelių taisyti, tiltų statyti, medieną iš miško vežti, darbams prie išardytų geležinkelų.

Naujasis okupantas 1944 m. rugpjūčio 8 d. paskelbė visoje užgrobtose krašto dalyje mobilizaciją 1908-1926 metais gimusiems vyrams. Iki rugsėjo 16 d. sovietų specializuoti terorui armijos daliniai sugaudė ar privertė paklusti mobilizacijai jau minėtus 108,378 vyrus. Mažesnę jų pusę, neva tanavusius Lietuvos kariuomenėje, išvarė tiesiai į Kuršo frontą, o likusius jaunesnius — išvežė į Jarcevos miškus, 180 km ryčiau Smolensko. Čia tris lietuviškus užpildytus atsargos pulkus sukūso į vokiečių žemines apmokymui ir nužmoginimui. Tuose miškuose taip pat buvo estų ir latvių pulkiniai. Beje, nužmoginimu vadintina tokie veiksmai, kurių kitose Europos kraštų kariuo-

(Nukelta į 2 psl.)

Velykų šventės procesija Kauno arkikatedros-bazilikos šventoriuje 1985 m. balandžio mėn. 7 d.

Partizaninio karo keturiasdešimtmečiui

(Atkelta iš 1 psl.)

menėse nėra. Pavyzdžiui, 35 km kuopos žygis parnešti pulko „valgyklai“ malkoms pusrasčių (parneštą kurą išsivežioja mašinomis!), 35 km pulko žygis naktį nešti šieną į geležinkelio stotį (abiem atvejais žygis su krūviu apie 17 km), skyriaus daugkartinis per dieną žygis į artimiausią mišką nešti sienojų ir pan.

Po tokio ar panašaus apmokymo ir nužmoginimo visiems be išimties kariams išliko labai akivaizdžiai Lietuvos neutralumo įstatymas ir tai, kad atėjūnas neturi teisės pasmerkti mus kanciomis ir mirčiai dėl jo grobiškųjų siekių. Dauguma karių pasibėgdami mažose grupelėse svarstė galimybes pabėgti. Kiti, realiai nujausdami beprasme pražūti fronte, jau buvo tvirtai nutarę pabėgti ir partizanų eilese Neutralumo įstatymo vardu kovoti, jei reiks, žūti už Lietuvą. Kiekvienas Lietuvos gyventojas buvo tvirtai įsitikinęs, kad raudonasis okupantas neturi jokios teisės mobilizuoti vyrus, kaip ir rudasis. Todėl labai daug vyrų, jei tik nebuvo pagauti, nekreipė jokio dėmesio ir raudonojo atėjūno mobilizacinius pasiūlymus, o pagautieji — pirmai pragai pasitaikius pabėgdavo, kiti net po kelis kartus.

Kai aukščiau minėti trys sovietų paskubom „apmokyti“ pulkai iš Jarcevos lapkričio mėnesį buvo permetami į Kuršo frontą, tuomet jie baigiamiesiems pasirušimams trumpam buvo įkurdinti Pabradaje. Ukmėrgėje ir Jašūnuose. Iš anksto apsisprendę tų pulkų rekrūtai tuojau pradėjo gausiai bėgti pas partizanus, o vežant per Lietuvą į Kuršą — dar daugiau išbėgiojo. Todėl išsigandę okupantas Jašūnuose stovėjusio pulko nemažai vyrų, apgaulingai manevruodamas, ešelonais išvežė ne šiaurėn, bet į pietus, į Augustavą — Suvalkų barą. Net iš čia kai kurie rekrūtai pabėgo.

Priemonės, kurių neteisėtai ėmėsi raudonasis okupantas prieš bėgčius ir vengiančius mobilizacijos vyrus, buvo žiaurios ir beataidairiškos. Tai viena iš pagrindinių priežasčių, dėl ko ir kilo ginkluotą priešinimasis naujam, pakartotinai atsidanginusi okupantui, pavirtęs ilgu ir kruvinu partizaniniu karu.

Tik čia ką tik paminėta svarbi priežastis pagal eilę buvo antrame plane. Pirmąją, bent 2-6 savaitėm ankstesne, priešastimi buvo neįsivaizduojamas teroristinis beataidairiškas, vykdomas sovietų NKVD kariuomenės, sumišrintos su armija, ir užbagusių užfrontės veiksmus ilgalaikio veikimo kosmopolitinių diversantų arba, pagal Maskvos terminologiją, raudonųjų partizanų, pajungtų civilinės valdžios reikalams. Ši smurto lavina be atvangos dieną ir naktį „valė“ gyventojus: suliminėjo beveik visus vietinės savivaldos tarnautojus, įskaitant seniūnus, panaktinius (kaimo „policija“), valsčių raštinkus, nekalbant jau apie viršaičius, taip pat net vyresnio amžiaus šaulius. Nepriklausomybės kovų savanorius Lietuvos kariuomenės buvusius rėmėjus ir pan. Tai buvo daroma net arti fronto, kur dar jokios civilinės valdžios nebuvo. Kiek vėliau, paskelbus mobilizaciją, kaip nurodo Juozas Daumantas, vienas iš žymiausių partizaninio karo vadų ir asmenybių, minėti sovietų, iki dantų ginkluoti, kare galutinai sužvėrėję daliniai, prasidėjus mobilizacijai, „košė kaimus, miškus, ieškodami šaukiamųjų. Būdinga, jog raudonieji, griebdamiesi šitokios akcijos, jau buvo įsitikinę, kad gyventojai be jų durtuvų į registracijos punktus savu noru nesirinks. Kaimų gyventojai, pamatę pirmuosius suimtuosius, pradėjo bėgti į miškus. Kiekvieną bėgantį NKVD daliniai šaudavo be jokio įspėjimo. Tomis dienomis Lietuva neteko kelių tūkstančių vyrų.“(3) Ši pradinė teroro sistemos žiaurumą, kaip šio straipsnio autorius, galiu patvirtinti įvykdytais žudymais mano gimtajame Švainikų ir kaimyniniame Niaukonių kaimuose (Panevėžio apskr.), kuriuose persekiojami nušovė tris vyrus.

Prasidėjus mobilizacijai, dalis šaukiamųjų buvo atleidžiami nuo prievartinės karo prievolės. Tai vyrai, paspėję užsiregistruoti geležinkelio darbininkais ir

tarnautojais, taip pat asmenys, turį agronominių pasirušimą, miškininkai, pramonės technologai, okupacinės valdžios pareigūnai ir kt. Ypatinę grupę sudarė atleisti nuo karo prievolės naikintųjų būriai (rusiškai „istribiteli“), kuriuos gyventojai praminė sribais, skrebais ir kt. Čia, vengdami karo tarnybos, įsirašė ir neturėdami blogos valios nesąmoningi ir neatsakingi lietuviai ir Lietuvos rusai. Dalis jų slaptai rėmė partizanus ar pabėgo pas juos. Iš pradžių daug kam buvo neaiškūs šių kiekvieno valsčiaus teritorinių NKVD ginkluotųjų civilių būrių tikslai. Tik vėliau paaiškėjo, kad ši valdžios pareigūnams ir įstaigoms apsaugoti skirta grupė, ypatingu būdu išvengusi karo tarnybos, yra sutelkta Lietuvos gyventojams persekioti ir žudyti, talkininkauti žmonių gaudynėse ir trėmimuose. Tai maskviškojo marksizmo išpera, sovietų užmačioms — neva klasių kovos vardu — įgyvendinti Lietuvos būriai. Tuose būriuose buvo 1600 komjaunuolių.(4) Jų tarpe nemažai piktavalių kerštininkų ir galvažudžių. (Beje, 1945 m. Lietuvoje buvo iš viso 3806 komjaunuolių.)(4) Šių naikintųjų teritorinių būrių šėvelę stovėjo reguliarios armijos, sumišrintos su NKVD dalimis, specialios teroro divizijos. Jų nusikalstamų veiksmų planus sudarinėjo ir suderintus veiksmus koordinavo kiekvieno valsčiaus NKGB viršininkai — išimtinai atėjūnai kariskiai, su tokiais pat atėjūnais žvalgybos skyriais ir operatyvinio skyriaus viršininkais. Šių ypatingos paskirties trijų skyrių viršininkai atėjūnai buvo majoro, kapitono ar leitenanto laipsniu. Pasisėdėdavo lietuviai, neskaitant retų išimčių, buvo tik vedliai ir vietinės reikšmės veiksmų dalvyčiai.

Ar didina menas nelaimę?

Tuo tarpu, susikūrus visiškai neprimtiną, neatitinkančią tikrovę koncepcijai apie Lietuvos partizanus ir jų priešus, rašytojas Petras Melnikas parašė romaną „Pėdsakai liūne“. Šis romanas buvo spausdinamas „Draugo“ atkarpoje 1985 m. žiemą, ir todėl jau daug kas jį skaitė. Skaitė, žiūrėdami per kruvinus Maskvos akinius, ir Vilniuje. Pažymėtina, kad romane partizanavimo procesas, priešio pinksis ir partizanų buitį gamtoje ir mieste skamba gal ir įtikinančiai. Bet romano politinė koncepcija yra klaidinga. Kartu ji patenkina maskviškojo marksizmo dogmos klaidingą prasimanymą, kad pokario Lietuvoje partizaninio karo metais neva vyko klasių kova. Šia kruviną agresyvaus marksizmo „siūlę susiuvo“, pagal Maskvos paliepimą, jau aukščiau minėtos

1985 metais Pirmoji sv. komunija Kaune. Nuotrauka prie Maironio paminklo Kauno arkikatedros-Bazilikos sienoje.

ypatingos paskirties okupanto divizijos. Sovietizuojamos Lietuvos milicija ir naikintųjų (sribų) būriai atliko vaidmenį tik kaip nežinantieji kur eiti Kaukazo ožukai — vedliai, paskui kuriuos seka tūkstančiai avių (šiuo atveju, Maskvos kolonizmo vilkų) ir viską suėda, tiesiog sunaikina.

Tuo tarpu P. Melnikas romane pristato skaitytojui teritorinių, būtent teritorinių žinybų, o ne NKVD kariuomenės dalių, lietuvių karininkų štabą su generolu Gričiumi priešakyje. Šalia jo — pulkininkas Liškūnas, majoras Vaičiūnas, kapitonas Lapkus ir leitenantas Senkus. Tuo tarpu nuobodulio apimti, ar net savaip malonūs ruskeliai majoras Kupiševas ir leitenantas Zamienevas tėra tik kuklūs patarečiai. Įvykiai plėtojasi maždaug 1946 metų pabaigoje, o romane dar vis rimtai abejojama, kad atėjūnų patarimai skiriasi nuo įsakymų. Romane atitinkamų žmogėdriai Rusovai ir jo atėjūnų štabo galvažudžių gildijai iš partijos centro komiteto, Ministrų tarybos, ministerijų represinio aparato, iš NKVD divizijų štabo ir žinybų — nėra jokių. Nėra net jokio šešėlio daugybės Maskvos žmogžudžių: nei NKVD ir NKGB komisarų Kruglovo ir Jefimovo, nei atitinkamų MVD kariuomenės antros ir ketvirtos teroro divizijų vadams generolams Vetroviui ir Piaseviui. Pagaliau nėra nei vėliau pabėgusio iš pragaros NKVD pulkininko Grigorijaus Burlickio atšvaisto, šventai liudijusio Lietuvos labai Kersteno komisijoje, apie kurio paslaugą privalome šaukti visam pasauliui: MGB agentas Kiela, kuris yra kaip iš akies ištrauktas išgama prof. Markulius, yra įbau-

gintas taip pat lietuvių. Tai kvapą gniauzianti netiesa. Visą šį kruviną lietuvių tautos naikinimo ir persekiojimų spektaklį orkestravo Maskva ir jos atsiųsti atėjūnai. Jų tarpe buvo vienas kitas surusėjęs rusų revoliucijos galvažudys lietuvis. Dokumentaliai ir, matyt, tikrai, yra tai, kad 1951 metais, sovietams suodūs antrosios desantininkų grupės Lietuvon pas partizanus atvykimą, orkestruojanti kova su ginkluotu pogrindžiu sovietų kompartija ir Maskvos MGB, konkrečiai užduoti desantininkų ir partizanų vadų (Daumanto) buvimo vietą, „iškišo“ į pirmąjį apgaulingos „operetės“ planą neva susijusius su Lietuva MVD ir MGB (t.y., KGB) karininkus. Kokie tai buvo lietuviai, matyti iš jų charakteristikų. Tai MVD generolas Bartasiūnas (atitinkmuo P. Melniko romane — generolas Gričius) kuris, jau neturėjo jokių sentimentų Lietuvai, nei jos kultūros kraičiui. Tai rusų revoliucijos subrendęs galvažudys, latvių šaulių pulko politrukas, Lenino sargybinių vadas, tik 1944 metais atsijęs į Lietuvą lietuviams persekiojti, įkalinti ir tremti iš tėvynės. Pulkininkas Simonaitis (atitinkmuo romane — pulk. Liškūnas), kurio nei mėgstanti žudikais girtis tritromė, nei dvylikatmė vilniškė, nei išeivijos enciklopedija nenurodo. Tokio pulkininko, pasižymėjusio kovose su partizanais, matyti, nėra. Greičiausiai tai atėjūno pulkininko slapyvardis. Lygiai taip pat enciklopedijose nėra ir majoro Draseikos. Tai, matyt, irgi okupanto slapyvardis ar knygelės Vaganai iš anapus tarnaujantis KGB žinybai autorius įvaizdė.

O dėl majoro Orlovo ir leitenanto Borisenko, dalyvavusių toje svarbioje okupantui operacijoje, tai šie žudikai verti savęs ir užkariautojo vardo. Bet ir jų enciklopedijose nėra. Tuo tarpu leitenantas Karalūnas tritromė enciklopedijoje yra aprašytas pilnoje nusikalstamo „unifor-moje“. Šio nemokšos gyvenimo kelias visas panašus į Čeka generolo Bartasiūno. Abu iš profesijos žudikai nuo pat jaunystės negyveno Lietuvoje, vargu ar bekalbėjo lietuviškai, ir buvo okupanto atsiųsti lietuviams naikinti. Abu Stalino teroro metais pasižymėję žiaurumu kosmopolitai 1953 metais buvo išleisti į pensiją. Tad taip atrodo tikroviškai „lietuvių“ karininkų štabas, kurių nė vienas niekad nesidarbovo Lietuvos valstybės ir jos kultūros labui. Jie Lietuvos valstybės ir kultūrą įmiršė griovė. Taigi, kartu, matyti, su daugeliu skaitytojų tenka liūdėti, kad P. Melniko romane „Pėdsakai liūne“ užkariautojo karininkams yra suteiktas savaiminis „lietuvių“ vaidmuo.

Rašytojas, žinoma, turi laisvę pagrįsti rašomo romano veikėjus savo nuožiūra. Bet valstybės ir tautos nelaimių akivaizdoje mums visiems vienodai svarbu „nešaudyti“ ir savas pozicijas net grožinėje literatūroje. Prisimin-kime filmą „Holocaust“. Šis meninis filmas sukurtas remiantis dokumentine baze, tačiau nevengiant sutirštinti spalvų svarbiausiems įvykiams. Bet filmo kūrėjai, paryškindami nelaimę, niekur nepasitarnavo žudikams. Tuo

tarpu Melniko grožinės literatūros kūrinyje pasielgta atvirksčiai: čia klasių kova ne iš Maskvos eksportuota, o ji neva „išdygo“ savame rūtų darželyje ir pavirtė partizaniniu karu. Autorius tai vadina maištu, karu su ūkininkais, su miškiniais. Nors meninių filmų ir grožinės literatūros kūrinių dokumentalistika nepavadinasi, bet jie jaunimo tarpe šį vaidmenį kažkaip, kažkiek, kartais net labai sėkmingai, atlieka, ir meno vardu kartais gali klaidinti kelias generacijas. Taip pasielgė sovietai visuose vadinamuose „šventosios karo religijos“ filmuose, kuriuos pagamino laimėję karą prieš Vokietiją. Juose veiksmas vyksta maždaug istorinių įvykių fone ir žinomų veikėjų aplinkoje. Bet meniniame filme tas veiksmas plėtojasi ne taip, kaip buvo, bet taip, kaip turėjo būti, kad karinė istorija ir sunkiai įtikimas pasiaukojimas audrintų protus neatnešančiam karo jaunimui. Ypač tai būdinga sovietų detektyviniams filmams. Tuose filmuose sovietų kino menininkai, negalėdami išreikšti komunizmo žiaurumą ir nežmoniškuo, visus nusikalstamus sukrovė Vokietijos naciams ir nacizmui. Kitą kartą, dviejų žmogėdrių blogis — suverstas ant galvos vienam. Žiūrint tuos filmus, negalima nesistebėti, kaip Maskvos sąjama mes blogis kino menininkų yra sutelktas nacizmo simboliuose.

Išvystant Barbara Amiel mintis, paskelbtas straipsnyje „Hunt today's beasts, not old Nazis“ (Saunday Sun, 1985.IV.21, Toronto), pasakytina, kad Maskvos tironai, pagal šitokias užmačias reikalaujami kurti meną, tiesiog sau leidžia žiūrėti į veidrodį ir savyje matyti „humanistą“, rėkmingai „susirūpinusį“ reikiamomis vertybėmis tik todėl, kad tų tironų sukurtą priešpauą, vykdomus žmonių persekiojimus, kankinimus ir žudymus kuo mažiau suvoktų pasimetęs pasaulis. Tai gerai supranta tik paskandintos kraujuose visuomenės, bet jos dažniausiai nebeturi galios atmesti joms smurtu primetą laikotarpio blogį.

Lietuviai išeiviai, kovodami už šventą tikrą Tėvynės vertybių

NAUJI LEIDINIAI

• Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos SUVAŽIAVIMO DARBAI X: Dešimtas L. K. M. Akademijos Suvažiavimas 1976 m. lapkričio mėn. 24-28 d. Dievo Apvaizdos Lietuvių parapijos Kultūros centre, Southfield Michigan, JAV. Redagavo A. Liūma, S.J. Išleido 1984 m. Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija, Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia. Spaustuvės išlaidos apmokėtos prel. Pr. Juro, prel. J. Karaliaus, prof. dr. K. Almino ir Lietuvos Fondo lėšomis. Spausdino „Pliniana“ spaustuve Selci Umbro miestelyje (Perugia, Italia). Leidinys didelio formato, 392 psl., kaina — 30 dol., gaunamas ir „Drauge“ su persiuntimu — 31 dol. 50 centų.

Pastaraisiais dešimtmečiais mokslo veikalų leidyboje išeivijoj niekieno nepralenkiamą yra Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija. Galime sakyti, kad tam ir yra Akademija. Bet pats Akademijos vardas vis tiek visų darbų neatlieka. Reikia žmonių. Ir nusimanančių žmonių, tomas po tomo organizuojant medžiagą, paruošiant ją spaudai, sekant ir koreguojant spaustuvės darbą. Normaliam tautos kultūriniam gyvenimui ir tėvynės būty gana didelio kolektyvo rūpestis ir darbas. Išeivijoje visa tai atliekama, galima sakyti, kelių pagarbos vertų užsispyrusių pasišventimų. Todėl po kiekvieno tomo esame

reikalą, šios nedoros „veidrodinės“ krypties kūryboje nepraktikuojama. Bet neprincipingumas ir neaiški pozicija kūryboje, raštuose ar veikloje, lygiai kaip ir skaldymosi dvasia, sukuria grėsmingas kovos su priešų situacijas. Tai net pagimdo idėjų priešui kurti veiksmų planą ir norą jį įgyvendinti. Todėl pabandykim išdaryti gal daugeliui dar negirdėtų būdu partizanų vadovybėje apibūdinti. Iš karto pažymėsim, kad tai buvo greičiausiai ne išdarytė, o Maskvos MGB Suslovo — Jefimovo (Jefimovo — 1946-1949 m. MGB ministro atėjūno Lietuvoje)(5) kruopščiai parengtas slaptas planas Vyriausiajai Lietuvos partizanų vadovybei užgrobti ir ryšiams su lietuvių išeivija, pirmiausia su VLIKu, paglemžti. Be abejo, šio slapto plano kūrime dalyvavo atvykęs į Lietuvą MVD kariuomenės generolas J. Bartasiūnas ir A. Snieckus. Bet partizanų vadovybė, patyrusi sunkių nuostolių, tą priešo planą neprato, jį sužlugdė ir išgelbėjo ryši su VLIKu.

SALTINIAI

- 1 Kaslas, Bronis, J. The USSR-German Aggression against Lithuania: A Documentary History 1939-1945. New York: Robert Speller and Sons, 1973.
- 2 Aušrotas, Bronis. Sunkių sprendimų metai. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1985.
- 3 Daumantas, Juozas. Partizanai. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. Chicago: I Laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1984.
- 4 Lietuvos TSR (Enciklopedinis žinybas). Vyr. encikl. redakcija. Vilnius: „Mokslas“, 1980. 272 psl.
- 5 Ėringis, Kazys. Lietuvos okupacinės savivaldos administracija, jos žinybų su Maskva ir tarpusavio sąveika. I Laisvę, 1984, Nr. 92(129) ir Nr. 93(130).

(Pabaiga ateinančių šeštadieni)

jiems nepaprastai dėkingi, ypač beveik be išimčių redagavimo ir viso organizavimo darbus atliekančiam Akademijos pirmininkui A. Liūmai, S.J.

O stambios apimties mokslinių leidinių jau susitelkę per 40 knygų. Tai didelis indėlis ne vien tik išeivijos, bet ir i visos tautos kultūrinį aruodą.

Nemažą svorį turi ir čia minimasis „Suvažiavimų darbų“ X-tas tomas. Tiesa, jis išleista tik aštuntaisiais metais po suvažiavimo, kurio paskaitos sutelktos šiame tome. Turbūt yra rimtų vėlavimosi priežasčių, į kurias vargu ar verta gilintis. Pagaliau viso tomo medžiaga yra tokia nesentanti ir visada aktuali, kad metai ar keleri čia nieko nereikia.

Zvilgterkim tik į autorius ir temas. Pildanties posėdžių paskaitos: Antanas Maceina „Asmuo ir istorija: Žmogaus istorikumo prasmė ir vertė“; Antanas Kli-mas „Prof. dr. Antanas Salys — kalbininkas“; Juozas Girnius „Juozas Brazaitis — mokslininkas“.

Teologijos sekcijos paskaitos: Viktoras Rimšelis, MIC „Antrojo Vatikano Bažnyčia be valstybinės religijos“; Antanas Rubšys „Istorinis Jėzus ir tikėjimo Kristus“; Valdemaras Cukuras „Situacinės-egzistencialinės etikos grėsmė moraliniam-religijam gyvenimui“.

Filosofijos mokslų sekcija: Juozas Girnius „Filosofijos sekcijos vadovo įžanginis žodis: filosofijos sekcijų apžvalga“; Kęstutis Girnius „Moralės pagrindų klausimas“; Mirga Girniuvienė „Poetinės minties primigtis“.

Istorijos mokslų sekcija: Paulius Jatuolis „Pastangos įsteigti Lietuvos bažnytinę provinciją nuo Mindaugo iki Nepriklausomybės laikų“.

Lietuvių kalbos ir literatūros sekcija: Antanas Klimas „Lietuvių kalbos veiksmažodžių daryba ir indoeuropiečių prokalbė“.

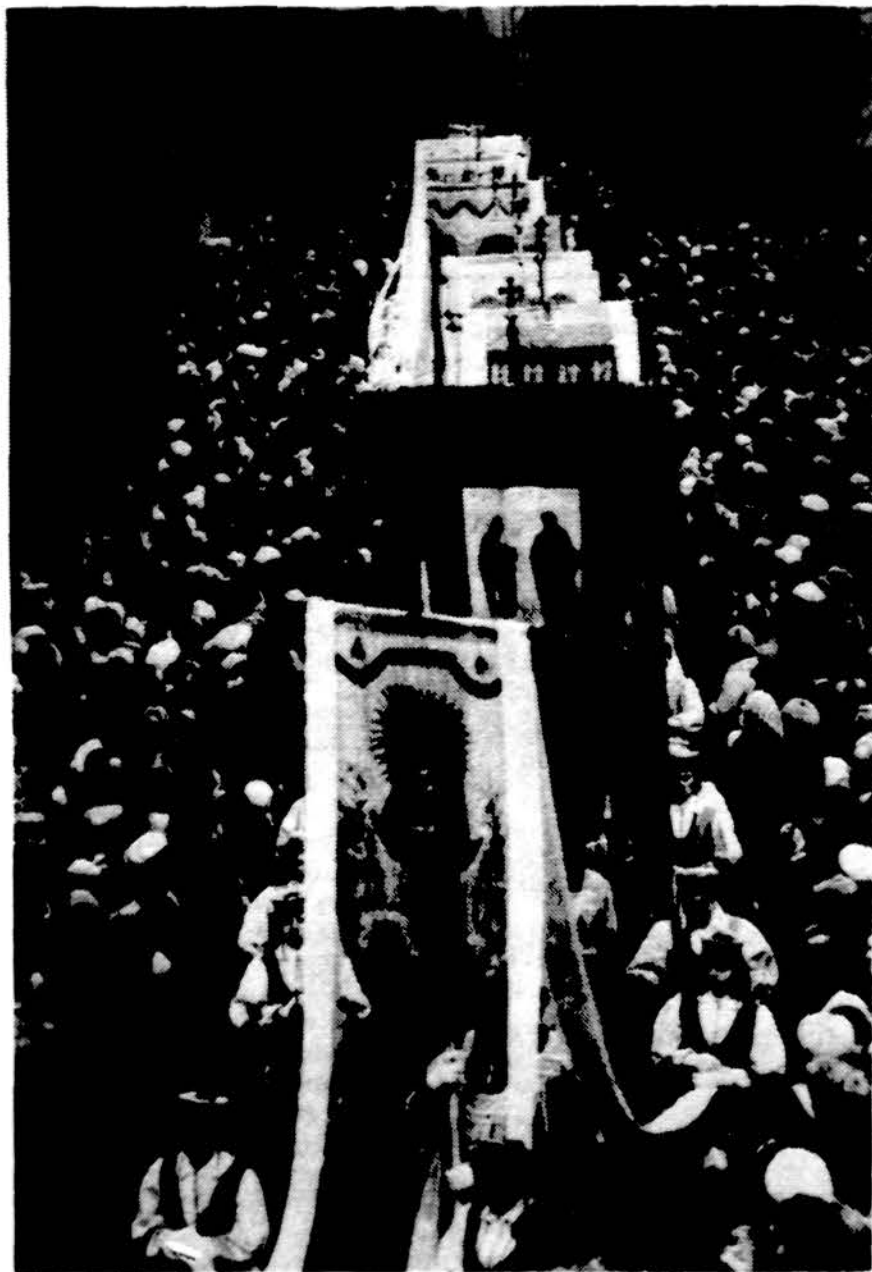
Architektūros ir menotvros sekcija: Antanas Tamošaitis „Kryžmos, jų formos, ornamentika ir simbolika“; Stasys Yla „M. K. Čiurlonio asmenybės ir pasaulėžiūros bruožai“.

Medicinos mokslų sekcija: Anatolijus C. Matulis „A New Foreign Language in the Treatment of Schizophrenia: An Application of Metaglossotherapy“; Kazys Alminas „Veterinarinė medicina ir jos reikšmė Lietuvos žemės ūkiui“.

Politinii mokslų sekcija: Saulius Girnius „Nepriklausoma Lietuva amerikiečių ir anglų akimis“; Romas Misiūnas „Sovietų istoriografija, liečianti Antrąjį pasaulinį karą ir Pabaltijo valstybes, 1944-1974“.

Suvažiavimo darbų eiga: Ona Mikailaitė ir Alfonsas Nakas „Dešimtojo L. K. M. Akademijos suvažiavimo eiga“; Vytautas Laugalis „Asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė“.

Kaip matome, didelis temų ir autorių įvairumas. Pabrėžtinai Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos nuopelnas, kad ji tiek savo suvažiavime, tiek to suvažiavimo darbų leidinyje sugebėjo sutelkti vyresnius ir jau išeivijoje išaugusius mokslininkus be jokio karta skirtumo. Tas pat pasakytina, turint minty visuomeninius bei pasaulėžiūrinius mokslininkų nusiteikimus. Žiūrėta tik profesionalumo prelegentų ir autorių brandumas. (k. brd.)

Velykų šventės procesija Kauno arkikatedros-bazilikos šventoriuje 1985 m. balandžio mėn. 7 d.

Velykų šventėje šv. Mišios Kauno arkikatedros-bazilikos šventoriuje 1985 m. balandžio mėn. 7 d.

Birutės Pūkelevičiūtės naujieji vaidinimai

MARIJA STANKUS-SAULAITĖ

Birutės Pūkelevičiūtės knyga *Zydra ir geltona* (Chicago: Darna, 1984, 167 psl.) susideda iš dviejų vaidinimų: „Žmonės ir beržai“ („Trijų veiksmų lyrinė drama“) ir „Antroji Salomėja painiavoše“ („Trijų veiksmų ir prologo išdaiga“). Vaidinimai yra vienos istorijos dvi pusės: „Zydra“ — rimta ir „geltona“ — komiška. Abiejų vaidinimų intriga ir atomazga panašios: klausimas, kam turtas paliksimas, išsprendžiamas teigiamai, tuo išrišant veikalų temą — laimė ir meilė laukia tų, kurie sau ištikimi ir todėl neveidmainiški ir kurie siekia ko nors nemateriališko (kūrybos, mokslo).

Veikėjai panašiai sustatyti. Centre turtingieji; aplink juos keli, jų turtą nori, bandą jiems įsiteikti, ir vienas jaunuolis, kitoks negu jie, kuriam palikimas nerūpi, kuris savo elgesiu paveikia ne vien centrinių veikėjų, bet ir gražią, tarp jų ir pataikaujančiųjų klaidžiojusią mergaitę. Dramoje „Žmonės ir beržai“ Martyno Vaičio „Beržoro“ žemės geidžia dukterė ir žentas, dr. Irena ir Bruno Gigačiai. Sūnus Eugenijus, tačiau, permato jų elgesį, pats prieš tėvą nevaizduojamas. Jis nori būti poetas, ieško pergvenimų, ir atrodo, tikrai krizei — tėvo mirčiai — vykstant, savo pašaukimą suranda, tampa poetu. Genys paveikia slaugę Vaivą Stankūnaitę, kad ir ji padėtų suprast, neprisidėtų prie meluojančiųjų; jis ją laimi. Gale dramos Martynas pasikeičia: manęs, kad Eugenijus yra sūnus palaidūnas, kreivas beržas, jis galop, Rožės Baužienės padedamas, pamato save, tuo pajusdamas gilią vertybę ir savo sūnų. Bijojęs, kad nelaimėje neteko Eugenijaus, jis atpažįsta tikrąjį meilės ryšį tarp savęs ir sūnaus, — kuris pačiu laiku atsisako moticiklų ir klajonių, tuo pasiruošdamas savo paskirčiai. Atiduodamas Beržorą sūniui, kuris jam anksčiau atrodė

Birutė Pūkelevičiūtė

kaip negerai išaukęs beržas, Martynas neišplešia meilės iš savo širdies, neišrauna nei savo, nei Genio šaknų iš žemės. Tai būtų atsitike, kitiems žemę perdavus. Martynas miršta, palikimą išsprendęs. Šis vaidinimas stiprus veikėjų sudėtingumu: Irena, nors agresyvi ir praktiška, kenčia dėl savo luosumo ir nelaimingų vedybų; Bruno, nors veidmainys, yra vienišas, nes priklauso nuo žmonos ir jaučiasi svetimas Amerikoje; Rožės padėtis sunki, nes ji paskyrė savo gyvenimą Martynui ir jo vaikams, pati iš to nieko negalėdama tikėtis, kankinama vyro prisiminimo; Vaiva, įpuolusi į Vaičių šeimos pinkles, joje tačiau suranda meilę ir teismumą. Komedijoje „Antroji Salomėja painiavoše“ centrinė veikėja yra Vida Masionytė, transmigacija perėjusi mirštančios Salomėjos Baltūšienės kūną — ir jos problemas. Kaip nelaimėje neteko Eugenijaus, jis atpažįsta tikrąjį meilės ryšį tarp savęs ir sūnaus, — kuris pačiu laiku atsisako moticiklų ir klajonių, tuo pasiruošdamas savo paskirčiai. Atiduodamas Beržorą sūniui, kuris jam anksčiau atrodė

abi seserys įsiskolinusios, ir dr. Alfonsas Levickas, jas gydęs ir meditacijų mokęs. Zuzanos sūnus Mantautas, kaip ano vaidinimo Genys, palikimui abejingas, nors jo draugė Auksė, kita Vaivos pusė, jo norėtų. Ši istorija išsprendžia ne mirtimi, nes ja prasideda, bet meile. Vida-Salomėja, dėvinti žaliojo terapino talismaną, ir profesorius Andrius Balčiūnas, tokį pat papuošalą turįs, susiriša ateities darbams (Vidos neužbaigtai paleontologijos disertacijai) ir gyvenimui. Tuo išsprendžia Vidos mokslas, meilė ir — pats pinigų klausimas. Salomėja, aišku, veikalė pasikeičia, nes ji perimta kitos moters sielos. Šiaip veikėjai, kaip komedijai tinka, nėra sudėtingi ir nepasikeičia. Paskutiniąsias vaidas panašus ja yra Vida Masionytė, transmigacija perėjusi mirštančios Salomėjos Baltūšienės kūną — ir jos problemas. Kaip nelaimėje neteko Eugenijaus, jis atpažįsta tikrąjį meilės ryšį tarp savęs ir sūnaus, — kuris pačiu laiku atsisako moticiklų ir klajonių, tuo pasiruošdamas savo paskirčiai. Atiduodamas Beržorą sūniui, kuris jam anksčiau atrodė

Antaninos Binkevičiūtės-Gučiuviėnės jubilieus

Adelaidės lietuvių kolonijoje, Australijoje, gyvenanti kultūrininkė Antanina Binkevičiūtė — Gučiuviėnė 1985 balandžio 28 d. šventė 80 metų amžiaus sukaktuves. Ta proga jos gimnaziškai surengė to garbingo jubiliejaus apvaikščiojimą savojoje rezidencijoje uždėjusi Adelaidės ir Gučiuviėnės daug svečių ir gerbėjų. Pokylio metu buvo ne tik linksmintai, bet pasakyta kalbų ir skaityta sveikinimai iš arti ir toli.

Antanina Binkevičiūtė-Gučiuviėnė

A. Binkevičiūtė vaikystėje turėjo galimybės anksti pažinti muzikinį pasaulį ir jį pamėgti. Gyveno Petrapilyje, kur buvo gyvas meninis judėjimas, ypač muzikinė ir dainos kultūra — čia ir Šaliapinas, ir Sobinovas, ir Heifetz, ir Neždanova ir mūsų Kipras Petrauskas Marijos teatre! Su tėvais dažnai lankė operos ir dramos spektaklius, skambinti pianinu pradėjo 5 metų būdamas, o Šv. Kotrynos gimnazijoje besimokydama dainuodavo solo gimnazijos renginiuose. Persikėlus 1919 m. tėvams Lietuvon, Antanina besimokydama gimnazijoje lankė Kauno konservatorijos sol. VI. Grigaitienės dainavimo klasę. 1928 m. baigusi gimnaziją išvyko Paryžium, kur Rachmaninovo ir Glazunovo suorganizuotoj konservatorijoje mokėsi dainavimo pas S.N. Gladkają — Kedrovą ir D. Aleksandravičių, vaidybą

konservatoriją pedagoginiam darbui. Šalia to duoda privačias prancūzų kalbos pamokas, dirba administracinius darbus Valstybiniame radiofone, lietuvių-prancūzų draugijoje. Nuo 1933 iki išvykimo iš Lietuvos nuolatine Valstybinio radiofono soliste ir koncertų dalyvė. Yra dainavusi Rygos ir Talino radiofonuose. Pedagoginio darbo rezultatai puikūs. Josios mokiniai padainuodavo radiofone, koncertuose ir buvo ruošiami vieši mokinių koncertai. Toks paskutinis įvyko 1944 gegužės 20 d. Josios mokiniai yra sėkmingai užsirekomendavę muzikinėje — dainos srityje, ir dalis jų dirba Lietuvoje, o kiti yra pasireiškę išėivijos tarpe. Pvz., solistė Stasė Daugėlienė daug atlikusi koncertų Vokietijoje ir Amerikoje. Bronė Jakubauskaitė-Jacikevičienė — „Dainavos“ ansamblio narė, solistė, įdainavusi savo plokštelę, Ant. Paukštys, J. Bražinskas, paminint tik keletą. Vienas josios gyvenimo epizodas gal geriausiai nusako jos, kaip pedagogės, darbą. Jeigu ne A. Binkevičiūtė — šiandien Lietuva neturėtų aklosios dainininkės Beatricos Grincevičiūtės. Tik josios dėka toji dainininkė įėjo į mūsų muzikinio gyvenimo istoriją. To josios užsispjrimo ir didžiadvasiško dėka

Vienas josios gyvenimo epizodas gal geriausiai nusako jos, kaip pedagogės, darbą. Jeigu ne A. Binkevičiūtė — šiandien Lietuva neturėtų aklosios dainininkės Beatricos Grincevičiūtės. Tik josios dėka toji dainininkė įėjo į mūsų muzikinio gyvenimo istoriją. To josios užsispjrimo ir didžiadvasiško dėka

Česlovas Masaitis

GARSTYČIŲ GRŪDAS

Kalbu Tau, Viešpatie,
Mintim, ieškojimu ir paradoksais —
O mokė motina mane
Sudėti maldą iš tikėjimo;
Bet neišmokau; ar išmoksiu
Surast žinojimo tvane
Buvimo mįslę neatspėjamą?..

Ar aš išmoksiu dar ieškot Buvimo,
Sujungt maldoj tikėjimą ir meilę, ir Tave?
Tikiu. Nešu tikėjimą, kaip kalną,
Bet juo pakelti garstyčios grūdo neįstengiu
Ir amžinybės aido negaliu surast jame,
Kai juo mana būtis ir nebuvimą alma...
O mokė motina sudėt maldon Tave ir ilgesį, ir dangų!

Sirdy tikėjimas — kaip ši kalva didžiulė,
Aprizgus pasiklydusio žinojimo vijokliais;
Jinai — sunki ir negyva uola
Tarp laiko išdrevėtų mokslo dėsnų.
Sunki uola nesumokėtus duoklės —
Mintčių ir antinomijų prislėgta;
Sunki, kaip nebūtis, už nežinią sunkesnė!

Kad aš turėčiau tik garstyčios grūdą,
Tik gyvojo tikėjimo mažytį lašą!
Jame nuplaučiau gestančius žinojimo mirazus,
Ir degtų vėlei jie už pasaką skaisčią.
Tada vienu mezonu visų maldų mozaiką išrašęs,
Ir trupantįs sekundes viltimi nudažęs,
Ne žodžiais, o gyva būtim kalbėčiau Tau!

Padėki, Viešpatie, garstyčios grūdą man surasti
Ir juo pakeisk paklydusį ieškojimą bekrasčių...
Kennebunkport, 1984.8.12

VIS TAS PATS

Žmogaus ir žvaigždžių ir žemynų praamžių Kūrėjas,
Iš sfinksų ir protėvių mano šventų ažuolynų
I tviškės ilgesio dainą smūtkelio atėjęs,
Viltim ir paguoda mediniame križiuje rymo.

O aš vis šaukiu: jau gadyne nauja atsiskleidžia —
Raketom ir eteriu naujas gyvenimas skuba,
Jau mano žinojimas apgobta žemė ir žvaigždė,
Ir principų uolos jau velkasi naujajį rūbą!

Palikęs Smūtkelio nekintamą prasmę ir mintį
Rymoti blankiam užmaršties ir legendų šešėly,
Šaukiu aš: skubėkime senąjį reikšmę ištrinti,
Rytojūn skubėkim, žinojimą savo iškėlė!

Naujoji tiesa, štai, naujais spinduliais mums
nutviskus,
Ir naujas skubėjimas mūsų sekundžių dužime —
O Tu vis tas pats: ir Praamžis, ir Jahuė, ir Kristus
Smūtkeliu buvimo prasmėj ir sodyboje rymai.

Tas pats: amžinybę ir ilgesio laisvę sukūręs.
— Aš išbraukiau jas iš pasaulio naujosios
gadynės —
O laikas vis laša vienodai į amžiną jūrą...
Jau laša ir mano sekundės dienos paskutinės...

O Tu — vis tas pats, kaip šventumas šventų
ažuolynų —
Smūtkelis ir Kristus, išganyto Duona ir Vynas!
Kennebunkport, 1984.8.16

SKUBĖKIME

Kasdieną saulė teka rytuose,
Ir prieblanda ateina pasitikti vakarą kasdien,
Bet tirpstančių saulėlydžių šviesa
Kaskart mums rašo laiką ir buvimą vis kitom
raidėm.

Lietuva džiaugiasi akląja dainavimą mokė Baltic DP soliste, kuriai 1971 m. suteikta Lietuvos TSR nusipelnusių artistės vardas. Kai visi atsisakė tai neregė padėti, nenorėjo jos į konservatoriją priimti dėl nedidelės balso skalės, o konservatorijos direktorius J. Gruodis aiškiai pasakęs: „Negalime priimti, nes jokio balso neturite“, kai norėta pašalinti iš Liaudies konservatorijos dėl mokslapinių stokos, tai Antanina Binkevičiūtė pasišventusiai ir atkakliai pradėjo jos balsą „ugdyti“, atsisakydama jai priklausomo atlyginimo už pamokas, kad tik nebūtų pertrauktas pradėtas darbas. Po devynerių metų Grincevičiūtė davė savo pirmąjį viešą recitalį. Lietuvoje A. Binkevičiūtė-Gučiuviėnė muzikos klausimais rašė XX amžiuje, Naujojo Romuvoj ir buvo nuolatine Lietuvos Aido operų ir koncertų kritikė. Vokietijoje — Detmolde

Tik vakar ilgesį matavom metais,
Šiandieną meilės džiaugsmą jau skaičiuojame
sekundėm,
Ir drumzlinas mūs nerimo verpetas
Kaskart sparčiau jau neša mus visus skubėjimo
pagundon.

Mums skyla kryžkelės šimtais takų.
— Kuriam jų skirti šimtą žingsnių, o kuriam tiktai
kelis?
Turiu skubėt! Skubėt, nubėgt kartu
Visais keliais: kairėn, į pietus ir į svaigulio salis!

Paklydusiom svajonėmis sparnuoti,
Pasirinkimo sūkurin numėtę išmintį ir prasmę,
Į ateitį mes skrendame ieškoti
Nonasekundžių džiaugsmo ir skubėjimo kaskart
greitesnio.

Skubėkime paskęst skubėjime...
O laimė vis tolyn... ir mes į tuštumą artėjame...
Kennebunkport, 1984.8.16

ATOSTOGOS

Saulė vaikšto pajūry iš lėto,
Poilsio sekundes dalindama visiems.
Štai, gavau ir aš taip netikėtai
Visą saują jų šiandien!

Imk visas už pažadą sakyti
Labą rytą man kasdieną,
Imki jas, kaip mano padėką mažytę —
Jų nevesiu aš namo visvieną.

Juk, dabar nebesame jau svetimi —
Bent ligi savaitės galo —
Sėskim, tad, ant smėlio pajūry;
Čia kartu pabūt taip gera.

Sėskime, pasišnekėkime nerūpestingai.
Štai, žiūrėk, į mus nuo horizonto suka
Baltos burės, slinkdamos taip tingiai, —
Jos taip ištrina skubėjimą baltu trintuku.

Gera mums čionai pažvelgt į laiką vėlei —
Versti šios lėtos minutės tuščią lapą širdimi —
Irašyt į ji: atostogos, šilta bangą ir smėlis;
Irašyt: mes jau nebesam svetimi...

Bent iki savaitės pabaigos... O, kas po to?

Ak, užmirškime dabar ir „vakar“, ir „rytoj“!

Kennebunkport, 1984.8.16

PUOKŠTĖ

Suskyniau puokštę šypsenų ir žodžių
Saulėtam pajūry
Ir ją, apkaišęs rankų paspaudimais,
Parsivežiau į tuštumos įkaitus alsavimą.
Jau trečią dieną žydi ji
Kristalo inde, įmerkta į mano sielos sausrą.
Vaizduotėj ji tebekvepia,
Ir sklėdžias naujas pumpuras sapne,
O kambary — sausroj nuvytę jau atostogų žiedai —
Ir šypseną, ir žodis
Nuvyto vakarykščiame nublukusiam saulėlydy...

Tiktai svajonėje tebekvepia ramunėm
Tavoji šypseną, Izolda...
Ir dega dvi negestančios žvaigždutės
Tavų akių melsvam dangų...
Tebedega...

Užgesusios atostogos, gyvenimas ir tavo juokas
Išėjo praetin negrištančion...
Jolė, 1984.8.21

Naujos knygos „Draugo“ knygyne

Bronė Mockūnienė, Saulėlydis. Pasakojimai. Chicago: Akademines skautijos leidykla, 1985. 183 psl. Kaina — 7 dol.

Edita Nazaraitė. Medaus ir kraujo lašai. Eilėraščiai. Chicago: Ateities literatūros fondas, 1985. 79 psl. Kaina — 6 dol.

Balys Pavabaly (Leonardas Žitkevičius). Milžinai ir slibinai. Satyriniai eilėraščiai. Brooklyn, N.Y.: Darbininkas, 1985. 80 psl. Kaina — 5 dol.

Antanas Rubšys. Raidė užmuša, dvasia gaivina. Putnam, Connecticut: Krikščionis gyvenime, 1984. 85 psl.

Antanas Rubšys. Raktas į Senąjį Testamentą. Trečioji dalis: Tiltai ar sienos? Putnam, Connecticut: Krikščionis gyvenime, 1985. 525 psl. Kietais viršeliais. Kaina — 10 dol.

Antanas Škema. Raštai. III dalis. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1985. 509 psl. Kietais viršeliais. Kaina — 10 dol.

Vitalis Zukauskas

Lietuvių moterų dailininkų draugijos sukaktis (2)

VANDA BALUKIENĖ

Ateinančiais metais suka-
ka 15 metų Lietuvių moterų
dailininkų draugijos veiklos.
Ta proga norime artimiau
supažindinti skaitytojus su
veiklomis draugijos narėmis,
kurios savo darbu ir kūryba
prisidėjo prie draugijos
gyvavimo.

Dailininkė Marija Ambrozaitienė yra narė nuo pat draugijos įsisteigimo ir dirbo valdyboje iki šių dienų įvairiose pareigose, taip pat dalyvavo kiekvienoje Lietuvių moterų dailininkų draugijos sukurtoje parodoje. Asmeniškai ji dalyvavo visose jungtinėse lietuvių dailininkų parodose Chicagoje, taip pat ir kasmetinėse Dunes Arts Foundation ir Gary Artists' League Annual Southern Shores parodose, kuriose jos darbai buvo net tris kartus premijuoti. Kuri laiką jos darbai buvo eksponuojami Chicago Art Institute Sales and Rental galerijoje. Nuo pat atvykimo į šį kraštą, Marija mokslus ėjo kiekviename mieste, kur tik gyveno, todėl jos kūryba yra laisva ir neuzant spauduota kokios nors vienos mokyklos. Meną pradėjo studijuoti New York, Hunter kolegijoje, vėliau studijas tęsė Art Students' League, kur dirbo su dail. Robert Breckman portreto klasėje. Vėliau, gyvendama Clevelande, studijavo Cleveland Art Institute emalio tapybą.

Su šeima persikėlusį į Indianą, jau augdama dvi dukras, studijavo Chicago Art Institute tapybą ir skulptūrą. Grafišką studijavo pas dailininkę Verą Bergich, vėliau lankė tapybos kursą Chicago Academy of Art. Dail. Marija Ambrozaitienė reikėsi emalio tapyboje, tapyboje ir grafikoje. Vėliausiose parodose dalyvavo su monotipo technikos ir akvarelės darbais. Šiuo metu ypačiami domisi fotografijos menu. Dvejis metus yra dirbusi Čiurlionio galerijos, Jaunimo centre, Chicagoje, direktorijoje, dabar yra Čiurlionio galerijos globos komitete ir Lietuvių Fondo dailės muziejaus dailininkų komisijoje.

Dailininkė Nijolė Baniėnė yra dabartinė Lietuvių moterų dailininkų draugijos sekretorė, dalyvavusi visose draugijos ruošiamose parodose. Taip pat priklauso La Grange Art League, kur yra valdybos narė, draugijos susirinkimų programų koordinatore. Dail. Nijolė Baniėnė yra studijavusi Illinois ir Roosevelt universitetuose, o baigė Art Institute of Chicago 1957 metais. Daugelį metų dalyvavo grupinėse lietuvių ir amerikiečių parodose. Pastaruoju metu ypač daug kuria. Besiruodama Lietuvių moterų dailininkų parodai, kurios tema „Mitai“, perskaitė Algirdo Greimo knygą *Apie dievus ir žmones*. Ta knyga ją taip sužavėjo, kad ji net pakeitė savo kūrybos stilių, piešia augalus, gėles, girias ir įvairias mitologines būtybes. Mėgsta šiltas spalvas, kurios ją žavi ir įkvepia toliau kurti. Dar šią vasarą žada dalyvauti keliose amerikiečių parodose.

Savo asmeninę parodą turėjo 1984 metais Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Tais pačiais metais dalyvavo amerikiečių grupinėse parodose, kuriose jos darbai buvo premijuoti: Olympia Field, Tolentine Art Center — „award of excellence“, La Grange galerijoje — „first of show“ ir Elmhurst — „first place“. Po Elmhurst parodos buvo pakviesta dalyvauti „color of 1984 show“. Šiuo

Dail. Marija Ambrozaitienė prie savo kūrinio.

metu jos darbai yra išstatyti La Grange ir Oak Parke galerijose. Jos darbų yra įsigijusi Vincent Price kolekcija.

Dailininkė Janina Marks teko susipažinti dar Vokietijoje, Freiburge, studijų laikais. Tuomet mes ją pažinojome daugiau kaip aktorę, nes Lietuvoje buvo lankiusi Kauno Dramos studiją. Gyvendama Austrijoje ir Vokietijoje lankė Innsbruko ir Freiburgo universitetus, kur studijavo architektūrą ir meno istoriją. Vėliau mokėsi Freiburgo meno mokyklos audimo studijoje pas dailininkus Anastaziją ir Antaną Tamošaičius. Šiame krašte lankė Chicago Art Institute tapybos klases ir mokėsi pas privačius dailininkus, kaip Harry Bouras, Richard Lince, Don Baum ir kt. Grafikos mokėsi pas dail. Viktorą Petravičių.

Dail. Janina Marks priklauso įvairioms dailininkų organizacijoms, taip pat meno draugijoms. Yra narė Artists' Equity, Chicago Society of Artists, Chicago Artists' Coalition, taip pat yra viena iš direktorių Balzeko muziejaus moterų gildos ir viena iš direktorių Hyde Park Art Center.

Dailininkės kūrybai turėjo didelę įtaką lietuvių ir kitų kraštų liaudies ir primityvus menas. Galbūt dėl to, ji turi didelę kolekciją liaudies ir primityvus meno, taip pat jos namuose yra didelis rinkinys Chicago dailininkų kūrinių. Janina reikiški grafikoje, tapyboje, audime ir medžiagų skulptūroje.

Į Lietuvių moterų dailininkų draugiją Janina Marks įsijungė truputį vėliau, bet nuo pat įstojimo dienos buvo išrinkta į valdybą, kur pasirinko parodų rengimo koordinatore. Jos pastangomis ir jos sumanumu buvo sukurta daug Lietuvių moterų dailininkų draugijos paro-

dų, kaip Hyde Park Art Center, Barat College, University of Chicago, Gary Arts League, Mitchell Art muziejus, Chicago Press Club ir Evanston Art Center. Laikraščiai įdėdavo parodų aprašymus, sugrupuodami aprašymus apie kiekvieną dailininkę. Dail. Janina Marks dalyvavo visose draugijos rengiamose parodose.

Yra suruošusi solo parodas: Hyde Park Art Center, Marylock kolegijoje, Watertown (kilimų paroda), Bahamas salose, Nassau galerijoje (grafikos paroda). Dalyvavo kvietinėje parodoje Renaissance Society prie Chicago universiteto, taip pat svarbio-

Janinos Marks ekslibris, sukurtas Vytauto O. Virkū.

se grupinėse parodose, kaip Chicago Art Institute — Chicago ir apylinkių parodoje (du kartus), North Shore Art League New Horizon parodoje yra laimėjusi premiją, Chicago dailininkų Motorola kompeticijoje yra laimėjusi pirmą vietą trejus metus iš eilės, YMCA rengiamoje užsienyje gimusiems dailininkams parodoje yra laimėjusi vieneriais metais pirmą, kitais metais antrą premiją Springfielde metinėje parodoje yra laimėjusi premiją už grafiką ir tapybą. Jos darbų įsigijo Rehabilitation Institute ir Vincent Price meno kolekcija.

Dail. Nijolė Baniėnė

Chicagos teatruose Slidi, moderni komedija

Drury Lane South teatras Chicagos pietuose, 2500 W. 95 St., mėgsta taikytis prie miesčioniškos, nereiklios publikos, duodamas lengvus pramoginius vaidinimus žmogui išsiblaškyti ir pasijuokti. Tokia yra ir dabar čia statomoji Bernard Slade komedija „Same Time Next Year“. Vaiduoja dviejų seimų vyrų ir moterį, kartą metuose suvažiuojančius pasiausti į šiaurinės Kalifornijos vasarvietę. Čia yra visokių modernaus išskrypimo priemonių, pradedant lova, baigiant hipiškas nublūdijimas. O vis dėlto išryškina ir sukumpančio žmogaus sąžinės šauksmas, vidinė kančia, kylanti sunki įtampa. Žinoma, yra daug humoro įtarpų, kaip komedijos tekste, taip ir vaidybos režisūroje. Pasakytume, tai komedija suaugusiems.

Žiūrovus čia daugiausia patraukia aktorių garsas, kurių čia tėra du. Ypač pasižymėjusi vokietaitė Elke Sommer, dalyvavusi daugiau kaip 60 filmų, 43 m. blondinė (čia su dažnai keičiamais perukais), kartu ir dailininkė, dalyvavusi daugely parodų, taipgi lenkynių automobilio vairuotoja, teniso žaidikė ir, žinoma, TV žvaigždė. Tikrai, jos vaidyba stipri. Nuo jos stengiasi neatsilikti ir David Hull, dalyvavęs jau 25 Drury Lane pastatymuose, radijo ir komercinės TV aktorius. Sumanus režisierius Vernon Schwartz yra buvęs Goodman teatro mokyklos profesorium.

J. Pr.

NAUJI LEIDINIAI

• *Lituanus* vol. 31 no. 2 (Summer, 1985). Keturi kartus per metus išeinantis mokslų ir menų žurnalas anglų kalba, skirtas kelti ir tyrinėti klausimus, susijusius su Pabaltijo kraštais ir tautomis, ypač Lietuva. Redakcija: Mykolas Drunga, Antanas Klimas, Tomas Remeikis, Jonas Zdanys. Administracija: Jonas Kucėnas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy Ave., Chicago, Ill. 60629. Metinė prenumerata — 10 dol., bibliotekoms ir įstaigoms — 15 dol.

Istorikai Jerry Smith ir William Urban rašo apie Peter von Suchenwirt, 14 a. austrų poetą, lydėjusį kunigaikštį Albrechtą kryžiaus kare; Zemaityja; tęsiamas Mildos Budrienės studija apie gydytojus ausrininkus; Antanas Klimas nagrinėja lietuvių kalbos sangražinius veiksmazodžius, Viktorija Matranga apibūdina dail. Arvydo Algimono kūrybą. Maloni staigmena — nemažas pluoštas Eglės Juodvalkės eilėraščių iš jos naujojo rinkinio *Pasakų žiedas* lydi. Vertimus paruošė University of Illinois lituanistikos studentai, redagavo Algis ir Marija Stankai-Saulaičiai bei pati poetė. Platus A. V. Dundzilos vedamas „Lituanus Data Bank“ skyrus kreipia dėmesį į svarbesnes lietuvių liečiančias dienas politines aktualijas.

Amerikiečių spauda apie „Pabudimą“

Birželio mėnesį New Yorke anglų kalba pastatyta Antano Škėmos pjesė „Pabudimas“ susilaukė amerikiečių spaudos dėmesio. Recenzentus ypač sudomino Lietuvos ypatinga padėtis ankstyvaisiais pokario metais — tautos agonija totalitarinėse replėse.

„Pabudimas“ rodo Blogio banalumą — skamba laikraščio *The Villager* (1985.VI.13) kritiko Steven Hart straipsnio antraštė. Šią frazę — „Blogio banalumas“ — kritikas pasiskolino iš filosofės Hannah Arendt, kuri taip apibūdino išviršiniai pilką ir paprastą nacį, masinį žudiką Eichmanną. „Stalino teroras“, rašo Hart, „pabaltiečių atmintyje nustelbė ir vokiečių nusikaltimus. Jau pirmosiomis pjesės akimirkomis aišku, kad jos pasaulį apgaubia visa apimanti, baisi prazūtis“.

„Pabudimo“ šerdis amerikiečių kritikai — tai mėginimas iširti, kaip žmonės elgiasi padėtyse, kurios jiems kelia neįsivaizduojamus reikalavimus. Pasak jo, (bolševikinės) sistemos girtos mals, kaip malusios; jos sutrins pačius idealistiškiausius sistemos rėmėjus ir apdovanos tuos, kurie išmoka kaip elgtis sovietinės „realiosios politikos“ ribose.“

Kalbėdamas apie aktorius Paul Taylor Robertson sukurtą sudėtingą ir sukrečiantį NKVD tardytojo Pijaus vaidmenį, kritikas rašo: „Jis įkūnijo silpną žmogaus nusikaltimus — jo silpnumas įgalina jį elgtis su neapsakomu žiarumu, ideologijos vardan. Spektaklis parodo, kad ir nepaprastiausius nusikaltimus padaro paprasčiausi žmonės. Dažnai jų veiksmai

Antanas Skėma (1911-1961) Nuotrauka Vytauto Mazelio

net pateisinami „humanistiniais“ pagrindais“.

„Tikroji kūrinio vertė“, rašo Hart, „glūdi Škėmos ir režisierės Lindos Pakri sugebėjime atkurti tos ypatingos istorinės akimirkos atmosferą, kai Rytų europiečiai patyrė, kad, atsikratę vienos priespaudos, jie staiga pakliuvo į kitą, kuri jų nepaleidžia iki šios dienos... Pabudimo verta žiūrėti dėl kelių gerų priežasčių. Pjesė ryškiai ir konkrečiai pademonstruoja, ką reiškia tokios sąvokos kaip orumas, garbingumas ir durumas... toje pasaulio dalyje, kur tokios dorybės nuolatos išbandomos. Ką reiškia būti lojaliu draugu, jei tai gali tau kainuoti tavo ateitį, karjerą, šeimą, pačią gyvybę? Tokius klausimus geriausia klausyti gyvam aktoriui, kurio vaidybos dėka vaizduotės gaminys tampa konkrečiu ir moraline dilema apvelkama tikrą, pažėdžiamu kūnu“.

Amerikiečių kritiko nuomone, Škėmos pjesė šiandien

aktuali ir Vakarų pasauliui: „Ji rodo kaip lengvai galima iš žmonių atimti jų teisę klausyti (ir nesutikti su valdžia) ir kaip lengvai jie kartais tą teisę patys atiduoda — suklaidinti sąmoningo nsiuvimo, paiko idealizmo, fanatiškumo, ar, paprasčiausiai, dėl to, kad jie nekrepia dėmesio. Tai gali atsitikti bet kur, ir tada kelias atgal užsidaro aklinai. Mums Vakaruose reikia apie tai pagalvoti“.

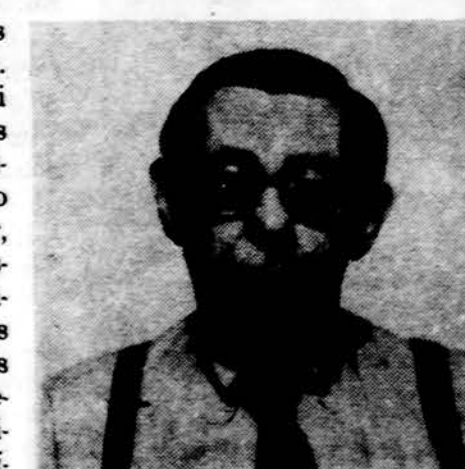
Panašiai apie „Pabudimą“ kalba savaitraščio *Back Stage* (1985.VII.5) kritikas David Sheward. Pastebėjęs, kad šiuo metu Amerikoje statoma nedaug politinių vaidinimų, jis apibūdina Škėmos pjesę kaip „Stalino teroro valdžios portretą“. Nors „Pabudimas“ ir „neišbloškia žiūrovo iš apdūjimo ir pasitenkinimo savimi, pjesė reikalauja dėmesio ir ji išlaiko“.

„Nepaprastas teatrinis įvykis“, tvirtina dienraščio *The Jersey Journal* (1985.VI.7) recenzentas Stewart H. Benedict. „Škėmos veikalas turėtų būti ypatingai įdomus tiems, kurie pabėgo iš Rytų Europos tuoj po Antrojo pasaulinio karo. Nepaisant niūrios temos, pjesė turi galingą poveikį. Tai galbūt geriausias politinis vaidinimas Manhattane nuo prieš keletą dešimtmečių pastatytos Jean-Paul Sartre pjesės „Raudonos pirštinės“ (originalo pavadinimas — „Purvinos rankos“). Kas tik nori žinoti, koks buvo gyvenimas šalyse už geležines uždangos, kai toji uždanga ėmė leistis, tepasilokio Arts Club teatre“, rašo amerikiečių kritikas.

Šių palankių spaudos atsiliepimų paskatinti, „Pabudimo“ režisierė Linda Pakri ir jos aktoriai planuoja statyti Škėmos „Pabudimo“ filmą. Kor.

Pasikalbėjimas su „Chicago Tribune“ redaktorium

Chicago Tribune yra vienas iš didžiausių JAV dienraščių. Didžiosios savo laidos turi milijoninį tiražą. Lietuviams yra parodęs gražų prielankumą to įtakingo dienraščio redaktorius Harry C. Kariher, įvairiomis progomis išspausdindamas laiškus, primenančius Lietuvą. Jis yra augęs Champaign mieste, Illinois valstybėje. Illinois universitete baigęs žurnalistikos studijas, dirbęs dienraščiuose: *Daily News, Honolulu Star, American*, o dabar daugiau kaip dešimtmetį redaguoja „Voice of the People“ skyrių *Chicago Tribune* dienraštyje.

Harry C. Kariher

Buvo malonu su juo susitikus ilgiau išsikalbėti. Jis pasakojo, kad *Tribune* per savaitę gauna tarp 1500 ir 2000 laišku. Jūs tvarkyti jam padeda sekretorė.

— *Kaip išrenkate, kurie yra spausdintini?* — paklausiau jį.

— Žiūrime, kad laiške būtų pasakyta kas naujesnio, kad laiškas būtų įdomus skaitytojams, kad tame skyriuje būtų išlaikytas įvairumas. Kai kuriais klausimais, kaip ginklų kontrolė, abortai, — gauname laiškus kasdien, bet nesinori tą patį kartoti.

— *Kas jums daugiausia rašo?*

— Įvairūs skaitytojai, kartais Kongreso atstovai, atstovų rūmų nariai, bendrovių vadovybės žmonės.

— *Kokio ilgumo laiški jums daugiausia priimtini?*

— Neilgesni kaip 200 žodžių, taip maždaug puslapis mašinėle, rašant su tarpais.

— *Kiek daug galite išspausdinti?*

— Vienos dienos numerį kokius 7 laiškus, šeštadienį daugiau, nes laisvesnis vedamųjų puslapis. Per savaitę išspausdiname apie 55 laiškus. Į rinkyklą siunčiu kiek daugiau, kad turėtume paruoštų atsargai. Tai jeigu taip greit laiškas nebūna išspausdintas, dar nereikia nusiminti. Būna dienų, kada laiškus dedu viena tema, pvz., apie įkaitus.

Galimybės geros, tik reikia vis ką nors naujesnio pasakyti. Parašyti, kad baisu, kai rusai pavergia tautą — tas tiesa, bet negi kartos tą patį. Reikia duoti ką nors naujesnio, o kas duoda kokią naują mintį, naują faktą, turi galimybės su savo laišku į laikraštį patekti. Tik reikia adrese pažymėti, kad laiškas skiriamas j „Voice of the People“. Kitaip pateks į kurį kitą skyrių ir nusimes.

— *Ar galima kartais jums ir telefonu paskambinti?*

— To neskatinau, nes turime labai daug darbo, bet didesniame reikale, žinoma, galima. Tik reikia žinoti, kad laiškus, kurių neįdėdame, nesaugome, išmetame, kitaip susikrautų baisios stirtos. Jei kas klausytų apie savo neišspausdintą laišką, pasakytum, kad jo jau nebeturiu.

Toliau redaktorius pasakojo, kad *Tribune* dienraščio redakcijoje dirba apie 400 žmonių, o su visais tarnautojais gal net daugiau kaip 1000. *Tribune* bendrovė turi savo dienraštį *Daily News* New Yorke, turi 6 laikraščius Floridoje, 3 Kalifornijoje, turi savo TV stotį ir net turi savo Cubs žaidėjų komandą. Savininku buvo Mc Cormick, o dabar bendrovė, šėrininkų nuosavybė. Redaktorius džiaugėsi, kad gauna 4 savaites atostogų, darbu savo skyriuje yra patenkintas ir planuoja čia ilgiau išsilaikyti. Buvo malonu įusti jo prielankumą lietuviams, matyti Lietuvos reikalų supratimą. Jis maloniai priėmė spaudinius apie Lietuvą ir pažadėjo paramą mezzant ryšius su kitais redaktoriais.

Pasikalbėjimas vyko spaudos klube, Wrigley rūnuose. Juozas Prunskis